

Förslag

1981/82: 19

Fullmäktiges i riksbanken förslag om ändring i lagen (1934: 437) för Sveriges riksbank och i lagen (RFS 1975: 6) med reglemente för riksbanken (Bankoreglementet)

1982-03-18

Dnr 82-141-002

Till Riksdagen

I denna skrivelse framläggs förslag till ändringar i riksbankslagen och i bankoreglementet. Förslagen avser ordningen för preskription av äldre riksbankssedlar och inlösen av preskriberade sedlar, skyldighet att till förvar mottaga vissa värdepapper samt utlåning till bankaktiebolag utan säkerhet.

Ordningen för preskription av äldre riksbankssedlar m. m.

Gällande bestämmelser

I regeringsformen 9 kap. 13 § stadgas att "endast riksbanken har rätt att utgiva sedlar". Vidare föreskrives där att bestämmelser om penning- och betalningsväsendet i övrigt meddelas genom lag. I 2 § lagen (1934: 437) för Sveriges riksbank erinras om att riksbanken enligt regeringsformen har ensamrätt att utgiva sedlar. I 6 § riksbankslagen föreskrives att "av riksbanken utgivna sedlar skola utgöra lagligt betalningsmedel".

Sedlar är undantagna från de allmänna reglerna om tioårig preskription. I 20 § förordningen (1862: 10 s. 1) om tioårig preskription och om kallelse å okända borgenärer stadgades sålunda: "För fordran hos bank eller allmänt penningeverk, efter sedel eller annan löpande förbindelse, som tryckt eller graverad utgives, gäller ej vad om tioårig preskription eller bevakning efter kallelse å okända borgenärer nu sagt är, utan lände till efterrättelse vad därom särskilt är stadgat."

Till följd av den citerade bestämmelsen, som vid sin tillkomst gällde såväl riksbankens sedlar som av enskilda banker utgivna sedlar, har särskild lagstiftning fått tillgripas då behov uppstått att preskribera äldre sedeltyper. I lagen (1940: 143) angående preskription av vissa riksbankssedlar av äldre typ meddelades sålunda särskilt förordnande om att vissa i lagen särskilt angivna riksbankssedlar icke skulle av riksbanken inlösas efter den 31 december 1949. Den särskilda sedelpreskriptionslagen överförde sålunda principen om tioårig preskription att gälla även för sedlar.

Preskriptionförordningen upphörde att gälla vid utgången av juni 1981 (1981: 132) för att då ersättas av preskriptionslagen (1981: 130). Vid utform-

ningen av den nya lagen har utgångspunkten varit att preskription över huvud taget ej gäller för sedlar. I propositionen (1979/80: 119) påpekas sålunda (s. 88) att bestämmelsen i 20 § preskriptionsförordningen numera saknar betydelse i fråga om sedlar. Vidare anföres: "De enskilda bankernas rätt att ge ut sedlar har upphört. Riksbankens skyldighet att lösa in sedlar i guld har avskaffats. En vanlig sedel kan därför inte anses medföra någon fordran. Den utgör ett betalningsmedel med självständigt värde och är inte föremål för preskription."

Även efter ikraftträdandet av den nya preskriptionslagen är alltså preskription av riksbankens sedlar beroende av särskild lagstiftning.

Fullmäktige

Efter tillkomsten av 1940 års lag angående preskription av vissa riksbankssedlar av äldre typ är de äldsta sedlar som alltjämt är lagligt betalningsmedel utgivna:

sedlar å	1 krona	jämlikt	kungörelse den	7 november	1873 (nr 75 s. 1)
" "	1 "	" "	" "	31 augusti	1914 (" 177)
" "	5 kronor	" "	" "	24 oktober	1890 (" 55 s. 1)
" "	10 "	" "	" "	29 april	1892 (" 22 s. 1)
" "	50 "	" "	" "	7 augusti	1896 (" 58 " 1)
" "	100 "	" "	" "	10 juni	1898 (" 59 " 1)
" "	1000 "	" "	" "	13 april	1894 (" 19 " 1)

Nämnda sedlar å 5–1000 kronor, som gemensamt brukar gå under benämningen sedlar av 1890 års typ, har vid olika tillfällen utseendemässigt förändrats. Från och med år 1939 tillkom också en ny sedelvalör å 10000 kronor [kungörelsen den 31 augusti 1939 (nr 591) angående utgivande av riksbankssedlar å tio tusen kronor].

Nya typer av vissa av sedelvalörerna och sedlar å 10000 kronor har sålunda utgivits enligt kungörelserna:

kungörelsen den 31 augusti 1939 (nr 591) angående utgivande av riksbankssedlar å tio tusen kronor;

kungörelsen den 24 januari 1941 (nr 52) om utgivande av nya riksbankssedlar å tio kronor;

kungörelsen den 14 maj 1948 (nr 262) om utgivande av nya riksbankssedlar å fem kronor;

kungörelsen den 4 augusti 1952 (nr 619) om utgivande av nya riksbankssedlar å ettusen kronor;

kungörelsen den 18 december 1953 (nr 743) om utgivande av nya riksbankssedlar å tio kronor med vissa förändringar å sedlarnas framsida;

kungörelsen den 26 maj 1954 (nr 343) om utgivande av nya riksbankssedlar å fem kronor;

kungörelsen den 5 december 1958 (nr 582) om utgivande av nya riksbankssedlar å tio tusen kronor;

kungörelsen den 9 november 1962 (nr 564) om utgivande av nya riksbankssedlar å fem kronor med vissa förändringar i papperets utseende.

Med början år 1965 har sedlarna av 1890 års typ ersatts av sedlar, som brukar betecknas såsom sedlar av 1965 års typ.¹

För att bl. a. tillvarata möjligheten att genom modern tryckteknik i görligaste mån försvåra förfalskningar har fullmäktige under 1981 beslutat låta påbörja ett arbete att ta fram förslag till ny sedelserie. 1965 års sedelserie kan därmed beräknas få en varaktighet på 20–25 år, vilket väl ganska väl skulle ansluta sig till vad som är internationellt vanligt.

1 Sedlar av 1965 års typ har utgivits enligt kungörelserna den 23 april 1965 (nr 68) om nya sedlar på femtio kronor och tio kronor; den 15 september 1965 (nr 510) om nya sedlar på etthundra kronor; den 21 januari 1966 (nr 2) om nya sedlar på fem kronor; samt enligt förordningen den 30 september 1976 (nr 758) om nya sedlar på ettusen kronor.

Vidare har en särskild jubileumssedel utgivits enligt kungörelsen den 10 maj 1968 (nr 128) om nya sedlar på tio kronor.

Ett led i förberedelserna för en ny sedelserie bör vara förberedande av preskription av de äldsta nu gällande sedlarna. Uppenbarligen måste nämligen vid sidan av en ny framtida sedelserie även sedlar av 1965 års typ förbli gällande. Det synes då ej tillfredsställande att därutöver även sedlar av 1890 års typ skulle ha karaktären av lagligt betalningsmedel så att inte mindre än tre olika från varandra helt skilda sedeltyper samtidigt skulle vara i omlopp. I samband härmed kan vara lämpligt att även betaga 1 kronasedlar karaktären av lagligt betalningsmedel. Beträffande frågan om formen för preskription av dessa äldre sedlar vill fullmäktige framhålla följande.

Preskription av äldre sedlar kan givetvis såsom år 1940 åstadkommas genom en särskild lagstiftningsakt. När emellertid regeringsformen och riksbankslagen exklusivt uppdrar åt riksbanken att utgiva sedlar som skall utgöra lagligt betalningsmedel i landet, kan det synas naturligt att det får ankomma på riksbanken jämväl att betaga utelöpande sedlar deras karaktär av lagligt betalningsmedel. Fullmäktige vill därför föreslå att bestämmelsen i 6 § riksbankslagen, att av riksbanken utgivna sedlar skola utgöra lagligt betalningsmedel, kompletteras med en ytterligare bestämmelse, att sålunda utgivna sedlar, vilka blivit ersatta med sedlar av nyare sedeltyp, skall upphöra att vara lagligt betalningsmedel från dag som fullmäktige beslutar.

Om en sådan bestämmelse införes i riksbankslagen, kommer fullmäktige att utfärda en riksbankens kungörelse om preskription av de äldre riksbankssedlar som anses böra upphöra att utgöra lagligt betalningsmedel och därvid låta ge en sådan kungörelse den särskilda publicitet som ur allmänhetens synpunkt får anses önskvärd. Även efter preskriptionstidens utgång bör för övrigt, när särskilda skäl talar härför, inlösen av preskriberade sedlar kunna medges i riksbanken. Det föreslås därför att en särskild bestämmelse härom införes i 2 § 2 mom. bankoreglementet. I detta lagrum anges fullmäktiges befogenhet att medge bl. a. inlösen av bristfälliga och

†1 Riksdagen 1981/82. 2 saml. Nr 19

förslitna sedlar. Denna befogenhet föreslås utökad att omfatta även inlösen av sedlar av typ som ej längre är lagligt betalningsmedel. Preskriptionstidens längd torde få fastställas vid preskriptionskungörelsens utfärdande. Hänsyn bör därvid tas till att sedlar sålunda förutsättes kunna inlösas även efter preskriptionstidens utgång.

Skyldigheten att till förvar mottaga vissa värdepapper

Gällande bestämmelser

I 24 § lagen (1934: 437) för Sveriges riksbank stadgas att riksbanken må till förvar mottaga guld och silver, värdepapper samt gods under försegling. Härvid har det ålagts riksbanken "att vid huvudkontoret i öppet förvar emottaga värdepapper, som för sådant ändamål överlämnas från statens myndigheter eller som på grund av särskilt stadgande nedsätts i riksbanken".

Skyldighet föreligger således för riksbanken att vid huvudkontoret mottaga värdepapper från statliga myndigheter eller enligt särskilda stadganden. Ett sådant stadgande finns i 15 kap. 8 § föräldrabalken enligt vilket vissa värdehandlingar, vars sammanlagda värde överstiger visst belopp, skall i den omyndiges namn nedsättas i öppet förvar hos riksbanken eller annan bank. Bestämmelser om nedsättning i riksbanken av värdehandlingar finns även i 6 § första stycket 5., 15 a § första stycket samt 16 § lagen (1950: 272) om rätt för utländsk försäkringsanstalt att driva försäkringsrörelse här i riket (senaste lydelse 1965: 168). Föreskrifter har vidare utfärdats av riksrevisionsverket enligt vilka vissa värdehandlingar bör, därest eget förvar ej anses böra ifrågakomma, deponeras hos riksbanken eller, om så anses lämpligt, hos enskild bank (riksrevisionsverkets cirkulär 1978-01-10 med föreskrifter för statliga myndigheter och institutioner angående redovisning av gåvo- och donationsmedel).

Fullmäktige

Enligt 19 § i 1897 års riksbankslag var riksbanken skyldig att vid huvudkontoret i obegränsad omfattning mottaga depositioner i öppet förvar. I samband med utformningen av 1934 års riksbankslag befriades riksbanken från detta åläggande. Det bibehölls dock vad beträffar värdepapper som överlämnas från statens myndigheter eller nedsätts på grund av särskilt stadgande angående nedsättning av värdepapper (jfr BaO 1934: 78 s. 32–33).

Riksbankens depositaverksamhet har sitt ursprung i en tid då bankväsendet var föga utvecklat. Vid behov av säker förvaring var det därför naturligt att föreskriva om nedsättning i riksbanken. Förhållandena är nu helt andra. Förvaring under fullt betryggande former kan i dag ske hos bankerna.

Som ett led i riksbankens rationaliseringssträvanden vill fullmäktige

därför föreslå att 24 § riksbankslagen ändras så att riksbankens skyldighet att mottaga värdepapper till förvar upphör att gälla. Fullmäktige får också föreslå att fråga om ändringar i ovan angivna stadganden vid lämpligt tillfälle upptas till behandling. I avvaktan härpå bör emellertid riksbanken mottaga värdepapper i enlighet med vad som föreskrivits i dessa stadganden. En successiv minskning av depositaverksamheten vid huvudkontoret har emellertid inletts och avses, om förslaget antas, i görligaste mån gälla bl. a. från statliga myndigheter överlämnade värdepapper utan stöd av sådant särskilt stadgande.

Utlåning till bankaktiebolag utan säkerhet

Fullmäktige vill i detta sammanhang slutligen även uppta fråga om säkerhet för svenska bankaktiebolags lån i riksbanken.

Enligt 17 § b) lagen för Sveriges riksbank äger riksbanken driva utlåningsrörelse genom utlåning mot förbindelse till återbetalning antingen å bestämd tid av högst sex månader eller ock efter högst tre månaders uppsägning samt mot pant av obligationer, aktier eller andra värdepapper. Kommun och annan därmed jämförlig samfällighet kan dock, på ovan angivna återbetalningsvillkor, erhålla lån utan annan säkerhet än dess egen förbindelse.

De lån som utlämnas med stöd av denna bestämmelse är, bortsett från lån till obligationkonsortier i samband med emission av premieobligationer, de s. k. dagslånen till svenska bankaktiebolag. Dessa lån lämnas av riksbanken för att täcka tillfälliga kassaunderskott hos bankerna. Behovet av sådana tillskott styrs i stor utsträckning av riksbankens olika penningpolitiska åtgärder. Bankernas upplåning i riksbanken används ofta dessutom av riksbanken som ett viktigt penningpolitiskt instrument. Lånen löper, såsom framgår av namnet, endast under en dag. Som säkerhet för lånen pantförskriver bankerna statsobligationer och andra på Stockholms fondbörs noterade obligationer. Då numera obligationer normalt ej utfärdas överlämnar bankerna till riksbanken av obligationsutfärdarna utställda certifikat på obligationerna. Dessa skall vara överlåtna till riksbanken och riksbanken skall notifiera obligationsutfärdaren om att obligationerna genom certifikatets överlämnande har pantsatts för lån i riksbanken. Obligationsutfärdaren har att notera att obligationsinnehavarens förfoganderätt över obligationen begränsats genom pantsättningen till riksbanken. Låneförfarandet med dess krav på pant innebär således ett omfattande arbete både för riksbanken, bankaktiebolagen och obligationsutfärdarna. Särskilt märkbart blir detta då obligationerna förfaller till betalning eller då pantsätaren av olika skäl önskar byta ut panten.

Utlåning till bankaktiebolag måste bedömas som säker. I enlighet härmed medger lagen (1956: 183) om bankrörelse att bankaktiebolag får bevilja bl. a. staten, kommun eller annan därmed jämförlig samfällighet samt

annat bankaktiebolag lån utan säkerhet. Bankaktiebolag har således i denna lagstiftning ur kreditvärdighetssynpunkt jämställts med bl. a. staten. Bankaktiebolagen beviljar också varandra dagslån i kassaförstärkande syfte utan säkerhet. Det kan således sägas att kravet i lagen för Sveriges riksbank om ställande av pant för lån till bankaktiebolag mer har en formell än reell innebörd.

Med hänvisning till vad som ovan anförts föreslår fullmäktige att riksbanken ges möjlighet att lämna svenskt bankaktiebolag lån utan annan säkerhet än dess egen förbindelse. Denna möjlighet bör även gälla om riksbanken skulle bedöma det lämpligt att lämna bankaktiebolagen dagslån i form av kredit i checkräkning i stället för som nu mot särskild förbindelse.

Fullmäktiges förslag i denna del föranleder ändring i 17 § b) och d) lagen för Sveriges riksbank.

Sammanfattningsvis föreslår fullmäktige således att riksdagen måtte antaga de förslag till lag om ändring i lagen (1934:437) för Sveriges riksbank och lag om ändring i lagen (RFS 1975:6) med reglemente för Sveriges riksbank (bankoreglementet) som framgår av bilaga 1–2. De föreslagna ändringarna bör träda i kraft den 1 juli 1982.

Stockholm som ovan

Å Fullmäktiges vägnar:

Torsten Bengtson

T af Jochnick

Förslag till

Lag om ändring i lagen (1934: 437) för Sveriges riksbank

Härigenom föreskrivs att 6, 17 och 24 §§ lagen (1934: 437) för Sveriges riksbank¹ skall ha nedan angivna lydelse.

Nuvarande lydelse

Föreslagen lydelse

6 §²

Av riksbanken utgivna sedlar skola utgöra lagligt betalningsmedel.

Av riksbanken utgivna sedlar skola utgöra lagligt betalningsmedel. *Sedlar av typ som ej längre utgives upphöra att vara lagligt betalningsmedel från dag som fullmäktige beslutar.*

17 §³

Riksbanken må driva utlåningsrörelse medelst:

- a) diskontering av växlar, som förfalla till betalning inom sex månader;
- b) utlåning mot förbindelse till återbetalning antingen å bestämd tid av högst sex månader eller ock efter högst tre månaders uppsägning samt mot pant av obligationer, aktier eller andra värdepapper; dock att kommun och annan därmed jämförlig samfällighet må, på ovan stadgade återbetalningsvillkor, kunna erhålla lån utan annan säkerhet än dess egen förbindelse;
- b) utlåning mot förbindelse till återbetalning antingen å bestämd tid av högst sex månader eller ock efter högst tre månaders uppsägning samt mot pant av obligationer, aktier eller andra värdepapper; dock att kommun och annan därmed jämförlig samfällighet *samt svenskt bankaktiebolag* må, på ovan stadgade återbetalningsvillkor, kunna erhålla lån utan annan säkerhet än dess egen förbindelse;
- c) utlåning mot förbindelse till återbetalning å bestämd tid av högst sex månader i förening med panträtt, som upplåtits i varor satta i förvar hos tredje man, vilken förbundit sig att hålla dem eller deras värde riksbanken tillhanda, för så vitt den, som åtagit sig förbindelsen, provas därför vederhäftig;
- d) beviljande på högst tolv månader av kredit i checkräkning mot pant av svenska statens, allmänna hypoteksbankens eller konungariket Sveriges stadshypotekskassas obligationer eller, intill ett belopp av femton miljoner kronor, mot annan säkerhet.
- d) beviljande på högst tolv månader av kredit i checkräkning mot pant av svenska statens, allmänna hypoteksbankens eller konungariket Sveriges stadshypotekskassas obligationer eller, intill ett belopp av femton miljoner kronor, mot annan säkerhet; *dock att svenskt bankaktiebolag må kunna erhålla kredit i checkräkning utan annan säkerhet än dess egen förbindelse.*

¹ Ändrad senast SFS 1981: 109.

² Senaste lydelse SFS 1974: 569.

³ Senaste lydelse SFS 1977: 1148.

Riksbanken får dessutom bevilja Sveriges Investeringsbank Aktiebolag kredit i checkräkning, intill ett belopp av tvåhundra miljoner kronor, utan annan säkerhet än bolagets egen förbindelse.

*Nuvarande lydelse**Föreslagen lydelse*

24 §

Riksbanken må till förvar emot-
taga guld och silver, myntat eller i
plants, ävensom obligationer, ak-
tief och andra värdepapper samt
gods under försegling, *åliggande*
det riksbanken att vid huvudkon-
toret i öppet förvar emottaga vär-
depapper, som för sådant ändamål
överlämnas från statens myndighe-
ter eller som på grund av särskilt
stadgande nedsättas i riksbanken.

Riksbanken må till förvar emot-
taga guld och silver, myntat eller i
plants, ävensom obligationer, ak-
tief och andra värdepapper samt
gods under försegling.

Denna lag träder i kraft den 1 juli 1982.

Förslag till

Lag om ändring i lagen (RFS 1975: 6) med reglemente för riksbanken (Bankoreglementet)

Härigenom föreskrivs att 2 § 2 mom. lagen (RFS 1975: 6) med reglemente för riksbanken (Bankoreglementet)¹ skall ha nedan angivna lydelse.

Nuvarande lydelse

Föreslagen lydelse

2 §
2 mom.

Fullmäktige får medge inlösen av
bristfälliga och förslitna sedlar samt
ersättning för helt förstörda sedlar.

Fullmäktige får medge inlösen av
bristfälliga och förslitna sedlar *och*
av sedlar som ej längre är lagligt
betalningsmedel samt medge er-
sättning för helt förstörda sedlar.

Denna lag träder i kraft den 1 juli 1982.

¹ Ändrad senast RFS 1979: 2.

